

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواران

درس تمهیدی فی الفقه الاستدلالی

کتاب الطهارة

سطح ۲

درس، مقسم

استاد: حجت‌الاسلام والمسلمین امینی

آموزشیار: آقای مهاجری

مقدمه

در درس گذشته شش مساله در مورد آب باران بیان شد و مستند سه م ساله مورد بحث و بررسی قرار گرفت . در این درس به بحث پیرامون مستندات سه مساله باقیمانده خواهیم پرداخت . در ادامه به احکام تخلی که از دیگر مباحثی است که در کتاب طهارت مطرح می شود می پردازیم و سه مساله پیرامون ستر عورت بیان کرده و مستندات این مسائل را ذکر می کنیم.

متن عربى

- ٤- و أمّا أنّه باصرايته للمتنجس يطهر بلا حاجة الى عصر او تعدد، فهو المشهور و تدل عليه رواية الكاهلى عن رجل عن أبى عبد الله عليه السلام : «...كل شىء يراه ماء المطر فقد طهر» فانها تدلّ على كفاية مجرد الرؤية فى حصول الطهارة . و ضعف سندها منجبر بفتوى المشهور على طبّقها بناء على تسليم كبرى الانجبار.
- ٥- و أمّا اعتبار نفوذه الى جميع الجسم المتنجس، فلأنّه بدونه لا يصدق عنوان الرؤية بلحاظ المجموع.
- ٦- و أمّا أنّه يطهر الظاهر فقط باصابة المطر له، فلصدق عنوان الرؤية بلحاظه.

احكام التخلّى

ستر العورة

يجب على المكلف فى جميع الحالات- و منها حالة التخلّى - ستر عورته عن كل ناظر مميّز عدا الزوج و الزوجة ما بحكمهما. و المستند فى ذلك:

- ١- اما وجوب الستر، فلقوله تعالى: (قل للمؤمنين يغضوا من ابصارهم و يحفظوا فروجهم) بناء على عدم كون الحفظ كناية عن خصوص عدم الزنا بل يراد به الأعم، و لضرورة الفقه، و بعض ا لأخبار كصحيحة رفاعة عن ابى عبد الله عليه السلام قال رسول الله صلى الله عليه و آله : «من كان يؤمن بالله و اليوم الآخر، فلا يدخل الحمام إلّا بمئزر » بضميمة القطع بعدم خصوصية للحمام و المئزر. و صحيح حريز عن أبى عبد الله عليه السلام: «لا ينظر الرجل الى عورة اخيه» بعد الملازمة العرفية بين حرمة النظر و وجوب الستر و عدم الخصوصية لنظر الرجل الى مماتله.
- ٢- و أما التقييد بالمميّز فلا ينصرف الأدلّة عن غيره بعد كونه كالمجنون لا شعور له.
- ٣- و أما عدم وجوب التستر عن ذكر، فلقوله تعالى : (و الذين هم لفروجهم حافظون إلّا على أ زواجهم او ما ملكت أيمانهم) و للملازمة بين جواز الوطىء و عدم وجوب التستر.

مستند مساله چهارم

در مورد آب باران شش مساله بيان شد كه مساله چهارم اين بود كه آب باران بدون نياز به فشار و تعدد شستشو شيء متنجس را پاك مي كند. اين مساله بين علماء مشهور است و مستند آن روايت عبد الله بن يحيى كاهلي است در اين روايت امام صادق عليه السلام مي فرمايند: «...كل شيء يراه ماء المطر فقد طهر»^۱ به اين معنا كه آب باران به هر چيزي كه برخورد نمايد، آن چيز پاك مي شود. در اين روايت امام عليه السلام در مقام بيان هستند و صحبتي از لزوم تعدد يا فشار فني كنند و فقط ماده «يري» به معنای برخورد و ملاقات را مطرح مي نمايند پس معلوم مي شود كه تعدد يا فشار لازم نيست و صرف برخورد كفايت مي نمايد.

اشكال

اين روايت به ضعف سند مبتلا است زيرا روايت مرسله است و عبارت «عن رجل» در سند آن وجود دارد.

جواب

بر طبق مبنای انجبار ضعف سند به خاطر عمل مشهور قدماتي مي توان مشكل را حل نمود. توضيح مطلب اينكه مبنای وجود دارد كه اگر قدمای اصحاب قبل از شيخ طوسي به روايتي عمل کرده باشند و بر طبق آن فتوا داده باشند، ضعف سند روايت جبران مي شود. بنابر اين بر طبق اين مبنا، صغري و كبرايي به شكل زير درست مي كنيم و به نتيجه مطلوب مي رسيم:

صغري: در روايت ضعيف السند كاهلي وارد شده است كه آب باران به هر چيزي برخورد نمايد، آن را پاك مي كند و اين روايت مورد عمل مشهور است.

كبري: ضعف سند با فتواي مشهور جبران مي شود.

نتيجه: ضعف سند روايت كاهلي جبران مي شود و آب باران بدون نياز به فشار دادن به صرف برخورد با نجاست آن را پاك مي نمايد.

تطبيق

۴- و أمّا أنّه باصابتها للمتنجس يطهر بلا حاجة الي عصر او تعدد، فهو المشهور و تدل عليه رواية الكاهلي عن رجل عن أبي عبد الله عليه السلام: «...كل شيء يراه ماء المطر فقد طهر»^۲ فانها تدلّ على كفاية مجرد الرؤية في حصول الطهارة. و ضعف سندها منجبر بفتوى المشهور على طبقها بناء على تسليم كبرى الانجبار.

۴- و اما اينكه شيء متنجس به صرف برخورد با آب باران بدون نياز به فشار يا تعدد شستن پاك مي شود، مشهور است و روايت كاهلي از فردي از امام صادق عليه السلام: «... هر چيزي كه آب باران آن را احساس نمايد (به آن برخورد نمايد) پاك مي شود» بر آن دلالت دارد زيرا بر كفايت صرف برخورد در حصول طهارت دلالت دارد و ضعف سند اين روايت (به خاطر ارسال) بنا بر قبول كبراي جبران ضعف سند به عمل مشهور، به خاطر فتواي مشهور بر طبق آن جبران مي شود.

۱. وسائل الشيعه، باب ۶ من ابواب الماء المطلق، حديث ۵.

۲. وسائل الشيعه، باب ۶ من ابواب الماء المطلق، حديث ۵.

مستند مساله پنجم و ششم

مساله پنجم این بود که برای اینکه آب باران شیء متنجس را پاک کند، لازم است در تمام آن نفوذ کند، مثلاً اگر فرشی متنجس باشد برای اینکه آب باران کل آن را پاک نماید لازم است آب باران در تمام فرش نفوذ نماید و مساله ششم این بود که اگر آب باران فقط به ظاهر شیء متنجس برخورد نماید، فقط ظاهر آن را پاک می نماید.

مستند این دو مساله همان روایت کاهلی است که ملاک پاک شدن متنجس به وسیله آب باران را «پراه» قرار دارد است؛ پس برای اینکه آب باران متنجس را پاک نماید لازم است که آب باران با آن برخورد نماید و وقتی که آب باران به درون متنجس نفوذ نکند با قسمت متنجس درونی برخورد و ملاقات نداشته است پس درون آن را پاک نکرده است. دقیقاً به همین دلیل آب باران ظاهر متنجس را پاک می نماید زیرا با ظاهر آن برخورد داشته است و صدق می کند که «رای ماء المطر ظاهر المتنجس» پس موضوع روایت کاهلی محقق شده است و ظاهر متنجس پاک می گردد.

FG ۱

تطبیق

- ۵- و أمّا اعتبار نفوذه الى جميع الجسم المتنجس، فلأنّه بدونه لا يصدق عنوان الرؤية بلحاظ المجموع.
- ۵- و اما لزوم نفوذ آب باران به همه اجزاء جسم متنجس به خاطر این است که بدون نفوذ عنوان رویت (پراه در روایت کاهلی) به لحاظ مجموع متنجس صدق نمی کند. (پس کل متنجس پاک نمی شود).
- ۶- و أمّا أنّه يطهر الظاهر فقط باصابة المطر له، فلصدق عنوان الرؤية بلحاظه.
- ۶- و اما اینکه آب باران در صورت برخورد با ظاهر متنجس ظاهر آن را پاک می نماید به خاطر این است که عنوان رویت (پراه در روایت کاهلی) به لحاظ ظاهر صدق می کند (پس طبق روایت کاهلی ظاهر آن پاک می گردد).

احکام مربوط به ستر عورت

بحث دوم کتاب الطهاره مربوط به مباحث و احکام تخلی است و در ابتدا احکام ستر عورت بیان می گردد. در مورد ستر عورت سه مساله بیان می شود که عبارتند از:
مساله اول:

پوشاندن عورت واجب است و این وجوب اختصاصی به حالت تخلی ندارد و در همه حالات واجب است.

مسأله دوم:

پوشاندن عورت از بچه ممیز به بالا واجب است و ممیز در اینجا به کسی می گویند که قدرت تشخیص زشت بودن کشف عورت را داشته باشد و کشف عورت در نظر او زشت و قبیح باشد و لو اینکه سن او کم باشد.

مسأله سوم:

زن و شوهر و کسانی که در حکم زن و شوهر هستند، لازم نیست عورتشان را از همدیگر بپوشانند.

نکته

عورت در مرد مخرج بول و غائط است و در مورد زن تمام بدن او عورت حساب می شود و لازم است آن را از نامحرم بپوشاند ولی آنچه در اینجا در مورد زنان مورد بحث است عورت به معنای مخرج بول و غائط است که واجب است زن آن را از محارم خود غیر از شوهر هم بپوشاند نه عورت به معنای تمام بدن زن.

تطبیق

ستر العورة

يجب على المكلف في جميع الحالات - ومنها حالة التخلی - ستر عورته عن كل ناظر ممیز عدا الزوج و الزوجة و ما بحکمهما.

پوشاندن عورت

بر مکلف واجب است که در همه حالات - که حالت تخلی هم جزء آن حالات است - عورت خودش را از هر بیننده ممیزی غیر از شوهر و همسر و کسی که در حکم شوهر و همسر است، بپوشاند.

Score: ۱۵:۳۲

مستندات مساله اول

چند دلیل بر وجوب پوشاندن عورت وجود دارد:

دلیل اول

دلیل اول نص کریمه (قل للمومنین یغضوا من ابصارهم و یحفظوا فروجهم) است که مومنان را امر به حفظ فرج می نماید.

شأن نزول آیه

جوانی در کوچه های مدینه راه می رفت و زنی را مشاهده نمود که گردن و مقداری از سینه اش پیدا بود . جوان مجذوب نگاه کردن به زن شد به طوری که با صورت به دیواری برخورد نمود و صورتش زخمی شد. بعد از این جریان جوان نزد پیامبر صلی الله علیه و آله رفت و این آیه در شأن او نازل گردید.

کیفیت دلالت آیه

اگر منظور از وجوب حفظ فرج حفظ آن از زنا باشد، این آیه ربطی به مورد ما نخواهد داشت ولی برخی با استناد به روایتی که در تفسیر نور الثقلین^۱ در ذیل آیه وارد شده است حفظ فرج را به حفظ آن از دیده شدن معنا نموده اند که در این صورت وجوب پوشاندن عورت از آیه به دست می آید.

دلیل دوم

دلیل دوم بر وجوب پوشاندن عورت، ضرورت فقه است به این معنا که از مجموعه فقه استفاده می شود که پوشاندن عورت واجب است و این مساله از ضروریات فقه می باشد.

دلیل سوم

روایات هم بر وجوب پوشاندن عورت دلالت دارد که به دو روایت اشاره می شود:

روایت اول

روایت رفاعه از امام صادق علیه السلام بر این مطلب دلالت دارد زیرا در آن وارد شده است که : «من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر، فلا یدخل الحمام الا بمئزر»^۲ یعنی کسی که ایمان به خدا و روز رستاخیز دارد، داخل حمام نشود مگر با لنگ و معلوم است که نهی از ورود به حمام بدون لنگ به خاطر کشف عورت است پس کشف عورت مورد نهی قرار گرفته است و پوشاندن آن واجب است.

اشکال

این روایت در مورد حمام و لنگ وارد شده است و وجوب پوشاندن عورت را در غیر این دو مورد ثابت نمی کند.

جواب

با نگاه به روایت قطع به عدم خصوصیت برای این دو مورد پیدا می کنیم پس با الغاء خصوصیت قطعی از این دو مورد وجوب پوشاندن عورت را به سائر موارد تسری می دهیم.

روایت دوم

روایت حریز هم بر وجوب پوشاندن عورت دلالت می کند متن روایت اینگونه است : «لا ینظر الرجل الی عورة اخیه»^۳ یعنی مرد نباید به عورت برادر مومنش نگاه کند.

اشکال اول

این روایت در مورد حرمت نگاه است و ربطی به لزوم پوشش ندارد.

۱. نور الثقلین، ج ۳، ص ۵۸۷.

۲. وسائل الشیعه، باب ۹ من ابواب آداب الحمام، حدیث ۵.

۳. نفس المصدر، باب ۳ من ابواب آداب الحمام، حدیث ۱.

جواب

بین حرمت نگاه و لزوم پوشاندن از دید عرف ملازمه وجود دارد؛ یعنی اگر گفته شود نگاه به نامحرم حرام است، عرف می‌فهمد، نامحرم هم لازم است خودش را بپوشاند.

اشکال دوم

این روایت در مورد نگاه مرد به مرد وارد شده است و لزوم پوشش مرد در مقابل مرد را ثابت می‌نماید نه پوشش عورت زن در مقابل مرد یا مرد در مقابل زن را.

جواب

با مراجعه به فهم عرفی می‌فهمیم که مرد خصوصیتی ندارد و با الغاء خصوصیت روایت را نسبت به پوشش مرد در مقابل زن و بالعکس سرایت می‌دهیم بلکه می‌توان گفت وقتی که پوشش مرد در مقابل مرد واجب است به طریق اولی پوشش مرد در مقابل زن و بالعکس هم واجب است.

FG ۲

تطبیق

و المستند فی ذلك:

و مستند در مطالبی که بیان شد عبارت است از:

۱- اما وجوب الستر، فلقوله تعالی: (قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم و یحفظوا فروجهم)^۱ بناء علی عدم کون الحفظ کنایة عن خصوص عدم الزنا بل یراد به الأعم، و لضرورة الفقه،

۱- اما وجوب پوشاندن عورت به خاطر قول خداوند متعال: «(ای رسول) به مومنان بگو که چشمهای خود را پایین بیندازند و عورت‌هایشان را حفظ نمایند» است بنا بر اینکه حفظ کنایه از خصوص عدم زنا نباشد بلکه اعم از ترک زنا و پوشش باشد و به خاطر ضرورت فقه است.

و بعضی الأخبار کصحیحة رفاعة عن ابی عبد الله علیه السلام قال رسول الله صلی الله علیه و آله: «من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر، فلا یدخل الحمام الا بمئزر»^۲ بضمیمة القطع بعدم خصوصیة للحمام و المئزر. و صحیح حریز عن ابی عبد الله علیه السلام: «لا ینظر الرجل الی عورة اخیه»^۳ بعد الملازمة العرفیة بین حرمة النظر و وجوب الستر و عدم الخصوصیة لنظر الرجل الی مماثله.

و به خاطر بعضی از اخبار مثل صحیح رفاعه از امام صادق علیه السلام: پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «کسی که به خدا و روز رستاخیز ایمان دارد جز با لنگ داخل حمام نشود» به ضمیمه یقین به عدم خصوصیت برای حمام و لنگ در

۱. النور: ۳۰.

۲. وسائل الشیعه، باب ۹ من ابواب آداب الحمام، حدیث ۵.

۳. نفس المصدر، باب ۳ من ابواب آداب الحمام، حدیث ۱.

روایت و مثل صحیحہ حریر از امام صادق علیه السلام: «مرد نباید به عورت برادر مؤمنش نگاه نماید» بعد از ملازمه عرفی بین حرمت نگاه کردن و وجوب پوشاندن و عدم خصوصیت برای نگاه مرد به مماثل خودش (یعنی نگاه مرد به مرد)

Sco4: 26:01

مستند مسأله دوم و سوم

دلیل اینکه وجوب پوشیدن عورت در مورد غیر ممیز وجود ندارد این است که ادله ای که برای وجوب پوشاندن عورت بیان گردید همه از غیر ممیز انصراف دارند همانطور که از مجنون هم انصراف دارند و وجوب پوشش از مجنون را ثابت نمی کنند.

مستند عدم وجوب پوشاندن عورت از زوج و زوجه دو چیز است:

الف: کریمه (و الذین هم لفروجهم حافظون إلیٰ علیٰ أزواجهم او ما ملکت أیمانہ م) که حفظ عورت از همسر و کنیز را واجب نمی داند.

ب: بین جواز وطیء بین همسران و عدم لزوم پوشاندن عورت ملازمه وجود دارد.

FG 3

تطبیق

۲- و أما التقیید بالمیمیز فالانصراف الأدله عن غیره بعد کونه کالمجنون لا شعور له.

۲- و اما مستند اینکه وجوب ستر عورت مقید به ممیز است به علت انصراف ادله از غیر ممیز است ؛ چون غیر ممیز مانند مجنون، شعور و قدرت تشخیص قبح کشف عورت را ندارد.

۳- و أما عدم وجوب التستر عن ذکر، فلقوله تعالیٰ : (و الذین هم لفروجهم حافظون إلیٰ علیٰ أزواجهم او ما ملکت أیمانهم) و للملازمه بین جواز الوطیء و عدم وجوب التستر.

۳- و اما علت عدم وجوب ستر عورت از همسر و کنیز ، سخن خداوند است: «و کسانی که بر عورت خود محافظت میکنند مگر برای همسرانشان یا کنیزانشان» و همچنین به خاطر ملازمه میان جواز وطی و عدم عدم وجوب ستر عورت است.

Sco5: 29:05

چکیده

۱. مستند اینکه آب باران به صرف برخورد با متنجس و بدون نیاز به فشار و تعدد، آن را پاک می‌گرداند، روایت کاهلی است.
۲. سند روایت کاهلی مرسل است ولی این ضعف سند به واسطه عمل مشهور بر طبق آن جبران می‌گردد.
۳. لزوم نفوذ آب باران به تمام متنجس برای پاک کردن آن، این است که بدون نفوذ در باطن عنوان رؤیت به لحاظ باطن صدق نفی کند.
۴. دلیل پاک شدن ظاهر متنجس در فرض بالا این است که عنوان رؤیت نسبت به ظاهر صدق می‌کند.
۵. بر هر مکلفی واجب است که در همه حالات عورت خودش را از هر بیننده ممیزی غیر از همسر خودش و کسی که در حکم همسرش است بپوشاند.
۶. سه دلیل برای وجوب پوشاندن عورت وجود دارد:
الف. کریمه (قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم و یحفظوا فروجهم)^۱ بنابر اینکه حفظ فرج اعم از حفظ آن از زنا باشد؛
ب. ضرورت فقه؛
ج. روایاتی مثل صحیحہ رفاعه و حریز.
۷. دلیل عدم وجوب پوشاندن عورت از غیر ممیز این است که ادله وجوب پوشش از غیر ممیز انصراف دارد.
۸. دلیل عدم وجوب پوشاندن عورت از همسر دو چیز است:
الف. کریمه (و الذین هم لفروجهم حافظون إنا علی أزواجهم او ما ملکنا ایمانهم)
ب. ملازمه بین جواز وطی و عدم وجوب پوشاندن عورت

۱. التور: ۳۰.